

Sten Andersson: Utrikesdeklarationen 1990

Talare

Sten Andersson
Utrikesminister

Datum

14 mars 1990

Plats

Stockholm

1 Herr talman!

Nelson Mandela är i dag gäst i vårt land, frigiven efter 27 år av politisk fångenskap. Namibias folk uppnår om en vecka sin självständighet, lotsat dit av Förenta nationerna. I Chile har en demokratiskt vald president just tillträtt. 1990-talet kan bli ett de infriade förhoppningarnas decennium. 1989 blev det år då efterkrigstidens ordning i Europa rämnade. I land efter land i Östeuropa tvingade folkens krav på frihet, demokrati och mänskliga rättigheter de gamla regimerna att ge vika.

10

Berlinmuren, själva symbolen för Europas delning, bröts igenom i fredlig glädjeyra. Vi i Sverige, som har kunnat forma vårt samhälle i fred utan yttre inblandning, hälsar denna utveckling med djupaste tillfredsställelse. Det har hänt, som vi så länge hoppats på och väntat på. Förutsättningar har skapats för att bygga ett annat Europa än det kalla krigets - ett Europa i demokrati, socialt och ekonomiskt framåtskridande och gemensam säkerhet. Att tillsammans med övriga Europeiska länder delta i detta arbete är en central uppgift för Sverige och svensk utrikespolitik.

15

Neutralitetspolitiken, stödd på ett starkt och allsidigt sammansatt totalförsvaret, utgör som hittills grunden för vår säkerhetspolitik. Den har givit och ger ett avgörande bidrag till stabiliteten i vår del av världen. Samtidigt ger oss neutralitetspolitiken särskilda möjligheter att arbeta internationellt för fred och solidaritet.

25

Den löftesrika utvecklingen i och utanför Europa äger rum mot en mörk fond av växande hot mot vår miljö, av svält och fattigdom för miljoner och åter miljoner människor, av förtryck och väpnade konflikter. Det är därför viktigare än någonsin att Sverige fullföljer sin politik för stöd till FN, för nedrustning, för de mänskliga rättigheterna och för bistånd till utvecklingsländerna.

30

Herr talman!

35 Mikhail Gorbatsjovs omdaningspolitik i Sovjetunionen har utgjort en
förutsättning för de dramatiska förändringarna i Östeuropa. Den är också av
avgörande betydelse för avspänningen mellan supermakterna och mellan
militärallianserna i Europa. Det är viktigt inte bara för Sovjetunionen att denna
politik fullföljs. Det är med särskild tillfredsställelse vi i Sverige ser hur
40 perestrojkan har öppnat nya möjligheter för de baltiska republikerna till
självbestämmande och vidgade kontakter med omvärlden.

Den deklaration som Litauens folkförsamling den 11 mars avgav om att
litauerna vill utöva sin rätt till nationellt självbestämmande genom en
45 självständig stat uttrycker en stark folklig vilja. Vi utgår från att det litauiska
folkets legitima rätt till nationellt självbestämmande skall uppfyllas i enlighet
med bestämmelserna och andemeningen i Helsingforsdokumentet. Efter
decennier av påtvingad isolering kan de baltiska republikerna återknyta
månghundraåriga förbindelser med omvärlden.

50 Sverige har som grannland särskilda möjligheter att bistå de baltiska folken.
Detta är en angelägenhet för hela det svenska samhället. Demokratiseringen och
uppgörelsen med det förflutna i Östeuropa har kunnat ske på fredlig väg - med
ett djupt tragiskt undantag: Rumänien. Övergången från kommunistisk
55 diktatur och centralstyrd planekonomi till demokrati och marknadshushållning
innebär en djupgående samhällsförändring.

För hela Europa är det viktigt att denna efterlängtade förändring kan ske utan
allvarliga konvulsioner. Därför är det en uppgift för oss alla att bidra till att
60 underlätta denna förändring. Regeringen föreslår i årets budgetproposition att
en miljard kronor anslås för samarbete med Östeuropa över de kommande tre
åren. För samarbete med Polen har redan avsatts 300 miljoner kronor. För stöd
till demokratisering och ekonomiska och andra reformer i andra östeuropeiska
länder föreslås 225 miljoner kronor och för multilaterala insatser 375 miljoner
65 kronor.

Genom samarbete mellan folkrörelser, politiska partier och andra organisationer
kan vi föra folk och länder närmare varandra. Sverige har också redan prövat
erfarenhetsutbyte på främst det ekonomiska och det finansiella området för att

stödja omdaningsprocessen i Sovjetunionen och andra östeuropeiska länder. Sverige medverkar aktivt i de multilaterala stödinsatser för Östeuropa som har kommit till stånd glädjande snabbt.

75 Vi kommer t.ex. att delta i den europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling. Den växande miljöförstörelsen är särskilt hotfull i den ekonomiska krisens Östeuropa. Europeiskt samarbete med syfte att värna vår gemensamma miljö gagnar direkt och tydligt alla deltagare. Inbjudan från Polens och Sveriges regeringschefer till en konferens om Östersjöns miljö den 2-3 september i år är
80 ett konkret exempel på sådant samarbete.

Herr talman!

Den västeuropeiska integrationen är en utomordentligt betydelsefull byggsten i
85 det Europa som skall ta form under kommande år. De tolv EG-länderna fullföljer arbetet på att skapa en gemensam inre marknad till utgången av år 1992. Det gagnar hela Europa, inte minst de östeuropeiska staterna, att samarbetet mellan Västeuropas demokratier EG och EFTA breddas och fördjupas.

90 Det gemensamma ministermötet mellan EG- och EFTA-länderna den 19 december i fjol bekräftade att förhandlingar om ett EES-avtal om en ny struktur för EFTA-EG-samarbetet skall inledas så snart som möjligt första halvåret 1990. Som ordförande i EFTA detta halvår har Sverige ett särskilt ansvar. Vårt mål är
95 att huvudkonturerna i ett avtal skall vara klara vid halvårsskiftet. Det förutsätter enighet om samarbetets omfattning och om principerna för de juridiska och institutionella lösningar som krävs. Här blir balansen mellan rättigheter och skyldigheter av avgörande betydelse.

100 Det svenska målet inför dessa förhandlingar är oförändrat. Så långt det är förenligt med neutralitetspolitiken vill vi tillsammans med övriga EFTA-länder bredda och fördjupa samarbetet med EG.

Vår utgångspunkt är att svenska medborgare, företag och institutioner skall
105 kunna delta på lika villkor i det västeuropeiska samarbetet. Vi fäster här särskild vikt vid höga krav på miljö, full sysselsättning, ekonomisk rättvisa och social trygghet.

110 Riksdagens uttalande kvarstår att ett svenskt medlemskap inte är ett mål för de
diskussioner som nu förs med EG. För Sverige har Europa alltid varit liktydigt
med hela Europa. Därför är det med utomordentlig tillfredsställelse vi nu ser
möjligheter att överbrygga klyftorna i Europa - att en gång förverkliga visionen
av ett Europa, enat i sin mångfald. Det råder ännu stor osäkerhet om detta
115 framtida Europas utseende.

Nedbrytningen av det kalla krigets konstlade barriärer har bara inletts.

Förutsättningarna för ett vidgat samarbete mellan Europas stater har emellertid
120 förbättrats radikalt. Trots en alltfjämt hög rustningsnivå har avspänningen
mellan öst och väst i Europa befästs och fördjupats. Med fördjupad avspänning
och breddat samarbete i Europa finner också frågan om de båda tyska staternas
framtid sin lösning. Det tillkommer det tyska folket att avgöra den - i
samförstånd med de fyra segrarmakterna och Tysklands grannar. En förening av
125 de båda tyska staterna är ett led i Europas enande. Det innebär samtidigt slutet
på det kalla krigets epok i europeisk historia.

För samarbetet i Europa finns en rad organisationer med skiftande deltagarkrets
och uppgifter. Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa, ESK, är dock
130 det ojämförligt viktigaste alleuropeiska forum som nu finns.

Med sitt breda verksamhetsfält - militär säkerhet, ekonomiskt och kulturellt
samarbete, miljöfrågor och mänskliga rättigheter - kommer ESK att spela en
central roll i det framtida Europa. Sverige välkomnar tanken på ett toppmöte i
135 år mellan ESK:s 35 stater. ESK-processen bör ges fastare former. Vidare måste
samtliga 35 stater beredas möjlighet att delta i de militära förhandlingarna.

Vi räknar med att Wienförhandlingarna inom ramen för ESK i år skall leda till
ett avtal om betydande styrkereduktioner i Europa. Trots detta är fortsatta
140 kraftiga styrkeminskningar, omfattande också kärnvapen, nödvändiga - liksom
mera defensiva försvarsstrukturer och utbyggda förtroende- och
säkerhetskäppande åtgärder. Först därigenom kan en ny, stabil europeisk
säkerhetsordning skapas, byggd på gemensam säkerhet. Inte minst när det gäller
de mänskliga rättigheterna och de kulturella banden i Europa, har Europarådet
145 som forum för Europas demokratier en växande uppgift att fylla. Former bör
skapas för samverkan mellan Europarådet och ESK.

150 En gradvis anpassning från de östeuropeiska staternas sida till Europarådets
regelverk lägger grunden till deras framtida inträde. Det kan ske när de själva
önskar och när de uppfyller stadgans krav på demokrati, rättssäkerhet och
respekt för mänskliga rättigheter.

Herr talman!

155

De mångskiftande förbindelserna mellan Nordens länder bildar ett värdefullt
inslag i det framtida europeiska samarbetet. Det är ett centralt svenskt intresse
att avspänningen mellan supermakterna och militärallianserna leder till
minskade rustningar också i det nordeuropeiska och nordatlantiska området. En
160 kärnvapenfri zon i Norden kan bli ett betydelsefullt bidrag till Europas och vår
egen säkerhet.

Frågan bereds av en ämbetsmannagrupp, tillsatt av de nordiska
utrikesministrarna.

165

Det är vår mening att den internationella utvecklingen förbättrat
förutsättningarna för detta arbete. De motåtgärder som har vidtagits visar vår
fasta beslutsamhet att få slut på främmande undervattenskränkningar av svenskt
territorium. Regeringen kommer att fortsätta att bygga ut ubåtsskyddet,
170 eftersom allvarliga misstankar kvarstår om att främmande
undervattensverksamhet har förekommit i svenskt vatten.

Herr talman!

175 Att aktivt medverka i formandet av det framtida Europa är en angelägenhet för
oss alla. Det innebär inte att vårt engagemang i världen utanför Europa blir
svagare eller mindre betydelsefullt. Efter årtionden av sydafrikansk ockupation
och folklig frihetskamp blir Namibia nu självständigt. Efter mer än 16 års brutal
militärdiktatur har Pinochet-regimen i Chile nu tvingats överlämna makten till
180 en demokratiskt vald regering. Namibias självständighetskamp och det
chilenska folkets kamp för demokrati och mänskliga rättigheter har båda under
lång tid engagerat det svenska folket och fått svenskt stöd på olika sätt. Namibia
och Chile är båda exempel på svensk politik för internationell solidaritet, frihet
och demokrati.

185

Sverige har deltagit med civilpolis och valövervakare vid genomförandet av FN:s

plan för Namibia. En proposition om att upphäva sanktionslagstiftningen vad
gäller Namibia ligger på riksdagens bord. Vi är också beredda att inleda ett
190 utvecklingssamarbete med det fria Namibia. Äntligen kan vi hysa
förhoppningar om utvecklingen i Sydafrika och om fred i hela södra Afrika.
Apartheidmotståndarnas enade kamp har tillsammans med det internationella
trycket mot Sydafrika givit resultat. Men ännu har inte den sydafrikanska
regeringen visat sig redo att avskaffa grundpelarna i det avskyvärda
195 apartheidsystemet.

De åtgärder, som nyligen har tillkännagivits av president de Klerk, innebär
betydande steg mot direkta förhandlingar mellan regeringen och
apartheidmotståndarna. Den sydafrikanska regeringen måste nu vidta de
200 återstående åtgärder som krävs för att förhandlingar skall kunna inledas om att
skapa ett demokratiskt, icke-rasistiskt och enat Sydafrika. I avvaktan härpå
måste ett effektivt internationellt tryck, inkl. sanktioner, upprätthållas mot
apartheidregimen.

205 Herr talman!

Förenta staternas invasion av Panama i december förra året strider mot
grundläggande folkrättsliga principer. inkl. FN-stadgan. Panamas folk måste ges
möjlighet att i fria och demokratiska former avgöra det egna landets
210 angelägenheter. Trots betydande svårigheter fortsätter fredsprocessen i
Centralamerika. Att valet i Nicaragua har kunnat genomföras i god demokratisk
ordning utgör ett positivt exempel för hela regionen.

Sverige stöder helhjärtat FN:s engagemang för fred i Centralamerika.

215

Generalsekreterarens ansträngningar att åter få igång förhandlingar mellan
parterna i El Salvador är hoppningivande. Folken i Centralamerika måste nu
själva få avgöra sina egna angelägenheter utan hot eller militär inblandning
utifrån. Omvärlden måste öka sitt ekonomiska bistånd till regionen. Läget i
220 Mellanöstern inger alltfjämt oro.

Ännu har inget genombrott skett i fredsprocessen. Trots skarp internationell
kritik fortsätter den israeliska ockupationsmaktens förtryck och övervåld mot
den palestinska civilbefolkningen. Israels fortsatta övergrepp mot det
225 palestinska folkets rättigheter måste återigen fördömas. P.I.O har accepterat

samtal med Israel som den enda framkomliga vägen till fred. Den israeliska regeringen måste ta konsekvenserna av sitt eget fredsinitiativ och godta att det är PLO som företräder palestinierna.

230

En dialog mellan Israel och PLO måste leda vidare till ytterligare steg på vägen mot fred. Freden måste grundas på FN:s resolutioner 242 och 338- vilket innebär alla staters, inkl. Israels, rätt till säkra och erkända gränser - och på principen om palestiniernas självbestämmanderätt. inkl. rätten till en egen stat.

235

I Etiopien har befolkningen under årtal utsatts för ett oerhört lidande till följd av krig och svält. Sverige stöder aktivt de fredsdiskussioner som pågår mellan den etiopiska regeringen och den eritreanska rörelsen EPLF och mellan regeringen och motståndsrörelsen TPLF. FN gör en värdefull insats för att bistå Iran och Irak att nå fram till en fredsuppgörelse i enlighet med säkerhetsrådets resolution 598. Sverige ger FN:s ansträngningar sitt stöd. Vi välkomnar Vietnams beslut att dra tillbaka sina trupper från Cambodja. Omvärlden kan aldrig tillåta att Pol Pot-regimen åter får möjlighet att utöva sin folkmordspolitik. Konflikten i Cambodja måste nu lösas i förhandlingar, och FN bör få en ökad roll i fredsprocessen.

245

Herr talman!

Sverige medlemskap i FN är en hörnsten i vår utrikespolitik. Vi fortsätter att verka för att stärka FN:s möjligheter att motsvara de allt högre krav som ställs på världsorganisationen.

250

FN måste ha en stabil finansiell grund. FN:s arbete får inte äventyras genom att vissa medlemsstater ignorerar sina stadgeenliga åtaganden att solidariskt bidra till FN:s budget. Orättvisa sociala och ekonomiska förhållanden är ofta roten till krig och konflikter. Att utplåna världsfattigdomen är en av mänsklighetens stora, långsiktiga fredsbyggande uppgifter. Växande skuldbördor hindrar många fattiga länders utveckling. De verkar destabiliserande på hela världsekonomin. Hot mot den globala miljön utgör hot mot mänsklighetens överlevnad. Insikten om detta har blivit alltmera allmänt spridd. Men åtgärder för att skydda den globala miljön kan bara bli effektiva, om miljöfrågorna sätts in i ett brett utvecklingsperspektiv.

260

Det svenska initiativet till en ny FN-konferens om miljö och utveckling har nu

lett till beslut om en konferens i Brasilien 1992. Inför den måste ett grundligt förhandlingsarbete utföras. så att konferensen kan fatta konkreta, bindande beslut om handling. Att främja respekt för de mänskliga rättigheterna och folkrätten är en central uppgift för svensk utrikespolitik. Trots en
270 hoppingivande utveckling under det gångna året förekommer förfärande kränkningar av de mänskliga rättigheterna runt om i världen.

Vi minns alla bilderna från Himmelska fridens torg i Peking. Men det finns också områden som inte har uppmärksammats av internationella massmedia på
275 samma sätt. Ett sådant är Myanmar, tidigare Burma, där situationen inger djup oro. Som medlem i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna fortsätter Sverige att arbeta för att de internationellt fastslagna principerna skall respekteras och att värna om de granskningsmekanismer som FN har antagit. Kommissionen tog t.ex. på svenskt initiativ förra året upp Rumänien på sin
280 dagordning.

Barnens lidande och utsatthet på många håll i världen har alltmera uppmärksammats internationellt.

285 Sverige tillhör initiativtagarna till det toppmöte om barnens situation som skall hållas i höst. Sverige har också nyligen undertecknat den FN-konvention om barnets rättigheter som antogs förra året.

Herr talman!

290

När vi bygger för freden, är inget viktigare än att avskaffa redskapen för kriget.

Den fortsatta avspänningen mellan supermakterna och det nya samförståndet över upprivna blockgränser i Europa har ökat förutsättningarna för
295 överenskommelser om nedrustning. Förenta staternas och Sovjetunionens förhandlingar om en kraftig minskning av de strategiska kärnvapnen kan förväntas leda till ett avtal i år. Men det måste följas av ytterligare reduktioner av de orimligt stora arsenalerna.

300 Vårt yttersta mål är och måste vara att alla kärnvapen avskaffas. Viktiga steg mot detta mål är ett totalt stopp för alla kärnvapenprov och att vidare spridning av kärnvapen förhindras.

305 Sverige har föreslagit att överläggningar inleds om marin nedrustning och
marina förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder. Taktiska kärnvapen till
sjöss måste helt förbjudas. Sverige kommer att verka för att så skall ske.

Vi arbetar också internationellt för att kärnvapenmakterna skall uppge sin
310 princip att inte deklarerat om det finns kärnvapen eller ej ombord på sina
örlogsfartyg. Också kemiska vapen är massförintelsevapen. Under svenskt
ordförandeskap arbetar nedrustningskonferensen i Genève för att nå fram till
ett kontrollerbart totalförbud mot produktion, lagring och användning av
kemiska vapen och en fullständig förstöring av existerande vapen. Vi uppfattar
315 de amerikanska och sovjetiska utrikesministrarnas överenskommelse nyligen
som ett betydelsefullt steg i riktning mot ett sådant förbud.

Herr talman!

320 1989 var ett år av stora framsteg för demokratin och de mänskliga rättigheterna -
framför allt i Europa. Men den politiska avspänningen måste också få konkreta
uttryck på det militära området.

1990 måste bli ett år av stora framsteg för nedrustningen och det fredliga
325 samarbetet - inte minst i Europa.

Källa

<div>Manuskript hämtat från riksdagen.se (2026-03-17)   </div>

330 **Taggar**

Politiska tal, Riksdagen, Socialdemokraterna, Utrikesdeklaration

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/sten-andersson-utrikesdeklarationen-1990>

335

340